

Sognenes Ungdom. I de før omtalte Visitatsberetninger fremhæves hver Gang, at de Unge havde indfundet sig talrigt og ved Katekisationen gav de gode Svar. Her var altsaa noget at knytte til ved. Det var maaske ikke saa meget fra Skolen, Præsten kunde haabe paa Støtte. Mynster karakteriserer (1839) Læreren som maadelig, — „han katekiserer efter sine Hefter fra Seminariet og mangler baade Forstand og Energie“. Og hvordan det er gaaet i Sognets „Jubellærer“ Morsings Tid (52 Aar i Embede), er det ikke værd at spekulere over. Sognepræsten har gjort ærlige Forsøg paa at bøde paa Manglerne. Men han har Vanskeligheder at kæmpe med, fordi Forældre og Husbonde sætter de Unge til Arbejde paa Helligdagene. Ogsaa andet nævner han: Afstand fra Kirken, Sult, Nøgenhed og Modløshed i Husene, Tilsigelse til Hoveri om Søndagen m. m. Mest gør det ham ondt, naar han mærker, at det er den forordnede Katekisation i Forbindelse med Gudstjenesten, der holder de Unge fra Kirke. „Dette har adskillige tilstaaet for mig, og Huusbonden har erklæret, at naar de gav Tyendet Vink om at gaa i Kirke svarede de, at Frygt for at skulle „læse for Præsten“ jog dem til alle fire Verdenshjørner. Slem, at Katekisationen, dette gavnlige Opbyggelses- og Belæringsmiddel, skal være en Bussemand“. Oldenburg gør sit for at lette Ungdommen over Besværet ved at undgaa altfor skolemæssig Examination, han er mest tilbøjelig til at lade Katekisationen falde; Tvangsmidler (Mulkt) vil han ikke benytte.

IV.

Vi kender ikke noget til Oldenburgs Forkyndelse. Det vilde, om vi gjorde dette, yde os et Bidrag til

Forstaaelse af, hvorledes han arbejdede for at drage Folk til Kirke. Vi har fra hans Haand kun een Prædiken fra et Møde for Hedningemissionen (i Dansk Missionsselskabs 17. Aarsberetning, 1838). Men denne Prædiken kan næppe tages som typisk for hans Prædiken hjemme i Sognene. Biskop Mynster har hørt Oldenburg prædike ved Visitatsen 1839. I sin Bedømmelse holder Mynster sig mest til det formelle. „Foredraget frit,“ siger Biskoppen, „med en kraftig Stemme, men monotont og dødt“. Men naar det videre siges, at Prædikenen var „uden Orden, Klarhed og Liv, mere polemisk end sigtende til at kunne give Troen Liv i Hjerterne“, er Dommen dog vist ubillig. Hvad vi ellers ved om Prædikanten tyder paa, at han ejede Liv og ønskede at meddele det til andre. Fra sin Ungdom af var han paavirket af en vaagen, kristen Kreds, der talte i sig baade Grundtvig, Lindberg, Hornsyld, Ludv. Chr. Müller, Brødreparrerne Peter Andreas og Ferdinand Fenger, P. Chr. og Søren Kierkegaard. Disse Mænds Paavirkning har dog sikkert sat Frugt i Oldenburgs Forkyndelse. Og hvad vi kender til ham gennem hans fromme, ægte, kristelige Salmer gør det troligt, at det ikke har været dødt at sidde under hans Prædikestol.

Oldenburgs Holdning i den saakaldte „Vestsjællandske Krig“, hvor det gjaldt det rene Evangelium contra Rationalismens fornuftmæssige Udlægninger (det sidste repræsenteret og forsvaret af Præsten ved St. Peders Kirke og Slagelse Hospital, Hans Bastholm, Oldenburgs Morbroder) viser, at Oldenburg var at finde paa den rigtige Side. Med Henblik paa denne Strid skriver han i 1833: „Ikke har jeg set vor Tro angribes med saa jammerlige Vaaben, med saa sam-

menjasket og uforskammet Snak“. Han ønsker ikke selv at gaa i Leding mod Onkelen; men dette vil han ikke have udlagt, som om han var enig med denne.

V.

Naar Forholdene i Sognene ikke var, som Præsten kunde ønske, og naar hans egne Bestræbelser ikke synes at have haft ønsket Frugt, — havde det saa ikke været værd at prøve, om de „gudelige Forsamlinger“ var en Hjælp for Præst og Menighed?

Spørgsmaalet om „Forsamlingerne“ havde beskæftiget — som naturligt var — Medlemmerne af det „sydvestsjællandske Broderkonvent“ stærkt. Baade Meninger og Praksis stod overfor hinanden, og Oldenburg stod tøvende. Han raadførte sig, som sædvanligt i alle Forhold, med sin Ven i København. 1835 skriver han: „Jeg har ej begyndt en saadan Virksomhed (med Indkaldelse til Forsamlinger). Det er klart, at denne Gerning er helt forskellig fra den private Sjælesorg, hvor Præsten finder Anledning dertil. Endskjønt jeg ej er i Stand til egentlig at anføre nogen gyldig Grund mod Husbesøg (med Andagt i „Forsamlingernes“ Stil) er der noget i mig, som synes at sige, at de ikke er saa ubetinget tilraadelige og ønskelige, som det siges saa ofte. Endnu har jeg ikke kunnet overbevise mig om, at denne Virksomhed er ubetinget at indføre overalt og til enhver Tid“. Vi kender desværre ikke Kierkegaards Svar herpaa. Men vi kender Broderkonventets Stilling til Præsternes Deltagelse i og Anvendelse af „Forsamlingerne“. Ved Konventets Møde August 1838 var disse atter paa Tale, og man var enige om, at det lige saa lidt bør

være Kriterium paa en levende Lægmand, at han besøger Forsamlingerne, som paa en troende Præst, at han holder eller ynder dem; — tror derfor en Præst, at der for hans Menighed ved Forsamlinger kan stiftes Gavn, saa have han Frihed til at betiene sig deraf! Den, der gjør det, skal ingenlunde betragtes som en, der foretager unyttige eller skadelige Ting, eller i alt Fald som sygelig i sin Virksomhed og Stræben; ligesaa lidt skal paa den anden Side den, som holder sig fra slige Forsamlinger, betragtes som kold og ligegyldig, ja, som forsømmende Hovedsagen — et Arcanum (ufejlbarligt Lægemedel) til at læge Israels Skade er Forsamlingerne ikke. Anvend dem med Forstand, advar mod Misbrugen.“ I denne Klaring har Oldenburg sikkert taget det Standpunkt, der svarede til hans aandelige Struktur, og da han — som Konventets Protokol beretter — paa Hjemvejen kørte med sin Ven Ferdinand Fenger har Samtalen mellem de to Præstemænd vel ogsaa drejet sig om samme Materie. Naar Oldenburg ikke søgte Hjælpen for sin Menighed og sig selv i „Forsamlingerne“, var det, som det jo nok maa være forstaaet af det tidligere meddelte, ikke af Mangel paa Nidkærlighed. Han var kun ikke i dette Stykke sikker paa sig selv. „Gud vække til Liv hvad der end er dødt hos os selv og de mange andre“ (et Paaskebrev).

VI.

Den Tid, der blev tilovers fra Sognearbejdet og Arbejdet med Gaardens Drift (som faldt ham meget besværlig), brugte Oldenburg til Læsning og skriftlige Arbejder. Vel funderet som han var i Teologien studerede han den hellige Skrift i Grundsprogene og

de gamle Kirkefædres latinske Værker. Ejede han ikke Bøgerne, laante han dem, mest hos Kierkegaard: „Aflever Bøgerne til „Garvergaarden“ (Vestergade 18, København) til Købmand Larsens Karl fra Slagelse“. En Overgang, navnlig i de første Aar i Sorterup var den Tanke ham ikke fremmed at skrive en Disputats for en teologisk Grad. Den skulde handle om Kirkefaderen Cyprian. Men Tid og Kræfter slog ikke til. Men derfor lod han ikke Pennen hvile. Han skrev Artikler til Jac. Chr. Lindbergs „Nordisk Kirketidende“ (i 1837 en Artikel om Cyprians Lære om Kirken) og til det af ham selv og Kierkegaard udgivne „Nordisk Tidsskrift for den Christelige Theologie“ foruden forskellige Indlæg for det sydvestsjællandske Broderkonvent i Spørgsmaalet om Sognebaandsløsning og i Ritualsagen. Om hans Virksomhed med Redaktion af Missionsbladet er der foran fortalt. Som dets Redaktør skrev han næsten alt, hvad der stod i Bladet. Studerekammeret i Præstegaarden har været Værksted for en flittigt studerende Præst.

VII.

Enkelte Gange tænkte Oldenburg paa at søge bort, navnlig af økonomiske Grunde, da Embedets Indtægt, naar Kornpriserne var lave, ikke slog til til Familiens Underhold. Planerne med en Disputats hang ogsaa sammen med, at han, ved at opnaa en „Grad“, kunde haabe paa Befordring til et større Embede. I 1833 tænkte Grev Holstein, Holsteinborg, paa at faa Oldenburg til det ledige Kald i Høve-Flakkebjerg. Men det blev ikke til noget, — det er ikke engang sikkert, at Oldenburg selv har vidst derom. Derimod kom der samme Aar fra en Side det ikke var at vente

et Tilbud eller en Forespørgsel angaaende et Embede i Slagelse. Oldenburgs Morbroder Hans Bastholm i Slagelse var svagelig af Helbred og havde i nogle Aar maattet holde Kapellan for egen Regning. Fra 1833 stammer et Brev fra Oldenburg til Onkelen, hvoraf det fremgaar, at denne for Alvor tænkte paa helt at trække sig tilbage fra Embedet og at faa Søster-sønnen til Eftermand, dog mod, at denne vilde svare Onkelen en Del af Indtægterne. Men Forhandlingerne bragte intet Resultat. I 1840 var Himmelløv Sogne kald ved Roskilde ledigt, og da Oldenburg begynder at længes efter Forflyttelse søger han Kaldet, men uden at opnaa det. Han var heller ikke sikker paa sin Biskops (Mynsters) Gunst, naar det gjaldt Befordring. Han hørte jo til den Kreds Præster, Mynster ikke saa venligt til. Oldenburg havde ogsaa været med i Protesten fra Broderkonventet imod Biskoppens Ritualforslag.

VIII.

26. Maj 1842 døde Oldenburg i sit Hjem, knap 37 Aar gl. efter kort Tids Sygdom, vistnok en Sygdomssmitte efter Sognebesøg.

Han havde ingensinde haft noget stærkt Helbred og i Overgange lidt af Hovedsmerter, Feberanfald, Kopper o. a. Han undskylder en Gang overfor Kierkegaard sin manglende Arbejdslyst med sit svage Legemes naturlige Trang til „ved en vis Vegetation at indsamle Kræfter af den rene Luft for til andre Tider at holde bedre ud“. Dertil kom i Perioder en Sindets Nedtrykthed, som skyldtes dels det pekuniære Tryk, som mærkedes næsten hele hans Præstetid, fordi Gaarden gav ringe Udbytte, dels Sorgen over

den førstefødte Søns Død og dels en Tilbøjelighed i hans Sjæls Struktur baade til at undervurdere sine Evner og til at arbejde i Stød. Det sidste forklarer han med, at han „maa helst have bestemte Maal og Opgaver for Arbejdet som Modvægt mod Hang til Modløshed og Afslappelse“. Tanken om en Disputats i 1834 var ham en Hjælp til at faa sine Evner sysselsatte, og Planerne om Udgivelsen af et teologisk Tidsskrift sammen med Kierkegaard i 1839 er ham kærkomne, fordi han dermed vilde faa et Pligtarbejde. Han tager ogsaa straks fat paa Tidsskriftet med stor Iver, peger paa Medarbejdere, redigerer Subskriptionsindbydelsen, samler Abonnenter og omsender de udkomne Hefter, faar Ingemann til at skrive et Digt og skriver selv om Daaben udfra Romerbr. 6. Kapitel. Men i 1840 gribes han af Ængstelse for at have indladt sig med noget, han ikke magter. Han ønsker ikke at være andet end det han er: En jævn, skikkelig Mand, der passer sit. Han forklarer sin egen Natur som en Blanding af det sangvinske og det phlegmatiske, og „duer man ikke til at aande i Æteren befinder man sig bedre i den simple Atmosfære, hvor man er hjemme“. Han vil opgive baade Tidsskriftet og Redaktionen af Missionsbladet. Hans Død kort efter satte jo Slut paa alt Medarbejde og al Virksomhed.

Ved den Bedømmelse, Oldenburg giver af sig selv overfor den fortrolige Ven, ser vi ind i hans Inderste og faar dermed ogsaa Forstaaelse af det stille Vemodsdrag, der er over noget af hans Digtning, ogsaa Salmerne. Han har kendt Sukket i Sjælen men har ogsaa oplevet Herrens søde Trøst.

Theodor Wilhelm Oldenburg.

85

Menighedens sidste Haandtryk fik han gennem Karetmageren i Sognet, Sevelsen, der hjalp med at vaage over den syge og hørte ham tale om Prædiken og Salmesang, snart i klar Tale snart bevidstløs.

Oldenburgs Grav er paa Sorterup Kirkegaard.
